

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
Історичний факультет

Кафедра географії

ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара
Сергій ОКОВИТИЙ

„08” 02 2024 р.

ПОГОДЖЕНО
В.о. проректора з
науково-педагогічної роботи
Наталія ГУК

„08” 02 2024 р.

ПРОГРАМА
АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Спеціальність – 014.07 Середня освіта (Географія)
(ОП «Середня освіта (Географія)»)

Вчена рада історичного факультету
Протокол № 5 від 19.12.2023 р.
В.о. декана історичного факультету
Дмитро АРХІРЕЙСЬКИЙ

„22 ” грудня 2023 р.

ДНІПРО
2024

1. Загальна частина

Програма атестаційного екзамену охоплює теми фундаментальних дисциплін з фізичної, економічної та соціальної географії, методики навчання географії, які забезпечують базовий рівень професійних знань бакалавра.

Атестаційний екзамен сприяє формуванню **компетентностей** за **ОП**:

ЗК 1. Знання й розуміння предметної області та можливості їх інтеграції з іншими освітніми галузями.

ЗК 4. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, із використанням традиційних та новітніх інформаційних й комунікаційних технологій.

ЗК 7. Здатність грамотно спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

СК1. Здатність демонструвати знання про географію як систему природничих, соціо- та економіко-географічних складових, предмет її дослідження, місце і зв'язки в системі наук, етапи історії розвитку, значення для суспільства.

СК2. Здатність застосовувати базові знання з фізики, хімії, математики, інформаційних технологій тощо у навчанні та професійній діяльності при вивченні Землі, геосфер, материків і океанів. України, природних і суспільних територіальних комплексів.

СК3. Здатність використовувати поняття, концепції, парадигми, теорії географії для характеристики географічних явищ і процесів на різних просторових рівнях (глобальному, регіональному, локальному).

СК4. Здатність належно використовувати географічну термінологію, ефективно і вільно передавати географічні ідеї, принципи і теорії письмовими, усними та візуальними (картографічними) засобами.

Програмні результати навчання:

ПР1. Дотримуватися морально-етичних аспектів досліджень, інтелектуальної та академічної доброчесності, професійного кодексу поведінки;

ПР7. Здійснювати відбір, аналіз, представлення і поширення географічної Інформації, використовуючи різноманітні письмові, усні та візуальні засоби, картографічні методи (в тому числі - за допомогою інформаційних технологій);

ПРЕ. Застосовувати сучасні методики і технології, в тому числі і інформаційні, для забезпечення формування в учнів предметних компетентностей та для формування основ цілісної природничо-наукової картини світу відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти та Державного стандарту профільної середньої освіти в природничій освітній галузі;

ПР15. Самостійно організовувати процес навчання упродовж життя і вдосконалювати з високим рівнем автономності здобуті під час навчання предметні компетентності.

До програми атестаційного екзамену ввійшли теми та питання за такими **освітніми компонентами**

1. Фізична географія материків та океанів
2. Економічна та соціальна географія України
3. Психологія.
4. Педагогіка.
5. Методика викладання географії в закладах загальної середньої освіти

2. Перелік освітніх компонентів, за якими складається атестаційний екзамен

1. ОК ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ МАТЕРИКІВ ТА ОКЕАНІВ

Розділ 1. Вступ. Фізична географія океанів

Тема 1.1. Предмет, завдання та зміст ФГМО

Науковий апарат курсу «Фізична географія світу». Понятійний апарат курсу. Гіпотези про походження материків і океанів. Основні етапи історії формування природи материків і океанів

Тема 1.2. Загальна характеристика Світового океану

Рельєф дна Світового океану, донні відклади та корисні копалини. Клімат і водні маси Світового океану.

Тема 1.3. Комплексна фізико-географічна характеристика Тихого океану

Межі океану. Географічне положення океану. Історія освоєння і досліджень. Рельєф дна. Мінеральні ресурси. Клімат. Рослинний і тваринний світ. Екологічні проблеми. Охорона природи.

Тема 1.4. Комплексна фізико-географічна характеристика Атлантичного океану

Межі океану. Географічне положення океану. Історія освоєння і досліджень. Рельєф дна. Мінеральні ресурси. Клімат. Рослинний і тваринний світ. Екологічні проблеми. Охорона природи.

Тема 1.5. Комплексна фізико-географічна характеристика Індійського океану

Межі океану. Географічне положення океану. Історія освоєння і досліджень. Рельєф дна. Мінеральні ресурси. Клімат. Рослинний і тваринний світ. Екологічні проблеми. Охорона природи.

Тема 1.6. Комплексна фізико-географічна характеристика Північно-Льодовитого океану

Межі океану. Географічне положення океану. Історія освоєння і досліджень. Рельєф дна. Мінеральні ресурси. Клімат. Рослинний і тваринний світ. Екологічні проблеми. Охорона природи.

Розділ 2. Фізична географія материків.

Комплексна фізико-географічна характеристика

Тема 2.1. Комплексна фізико-географічна характеристика Африки

Географічне положення. Геологічна будова, історія геологічного розвитку, корисні копалини. Рельєф. Зв'язок рельєфу з геологічною будовою. Клімат. Кліматична характеристика, кліматичне районування. Внутрішні води. Характеристика гідрологічних об'єктів. Ґрунтово-рослинний покрив. Характеристика ґрунтів і рослинного покриву. Особливості просторової диференціації природи. Характеристика природних зон. Фізико-географічне районування. Регіональний огляд. Екологічні проблеми. Охорона природи.

Тема 2.2. Комплексна фізико-географічна характеристика Південної Америки

Географічне положення. Геологічна будова, історія геологічного розвитку, корисні копалини. Рельєф. Зв'язок рельєфу з геологічною будовою. Клімат. Кліматична характеристика, кліматичне районування. Внутрішні води. Характеристика гідрологічних об'єктів. Ґрунтово-рослинний покрив. Характеристика ґрунтів і рослинного покриву. Особливості просторової диференціації природи. Характеристика природних зон. Фізико-географічне районування. Регіональний огляд. Екологічні проблеми. Охорона природи.

Тема 2.3. Комплексна фізико-географічна характеристика Австралії та Океанії

Географічне положення. Геологічна будова, історія геологічного розвитку, корисні копалини. Рельєф. Зв'язок рельєфу з геологічною будовою. Клімат. Кліматична характеристика, кліматичне районування. Внутрішні води. Характеристика гідрологічних об'єктів. Ґрунтово-рослинний покрив. Характеристика ґрунтів і рослинного покриву.

Особливості просторової диференціації природи. Характеристика природних зон. Фізико-географічне районування. Регіональний огляд. Екологічні проблеми. Охорона природи.

Тема 2.4. Комплексна фізико-географічна характеристика Антарктиди

Географічне положення. Геологічна будова, історія геологічного розвитку, корисні копалини. Рельєф. Зв'язок рельєфу з геологічною будовою. Клімат. Кліматична характеристика, кліматичне районування. Внутрішні води. Характеристика гідрологічних об'єктів. Ґрунтово-рослинний покрив. Характеристика ґрунтів і рослинного покриву. Особливості просторової диференціації природи. Характеристика природних зон. Фізико-географічне районування. Регіональний огляд. Екологічні проблеми. Охорона природи.

Тема 2.5. Комплексна фізико-географічна характеристика Північної Америки

Географічне положення. Геологічна будова, історія геологічного розвитку, корисні копалини. Плейстоценові зледеніння. Рельєф. Зв'язок рельєфу з геологічною будовою. Клімат. Кліматична характеристика, кліматичне районування. Внутрішні води. Характеристика гідрологічних об'єктів. Ґрунтово-рослинний покрив. Характеристика ґрунтів і рослинного покриву. Особливості просторової диференціації природи. Характеристика природних зон. Фізико-географічне районування. Регіональний огляд. Екологічні проблеми. Охорона природи.

Тема 2.6. Комплексна фізико-географічна характеристика Євразії

Географічне положення. Геологічна будова, історія геологічного розвитку, корисні копалини. Плейстоценові зледеніння. Рельєф. Зв'язок рельєфу з геологічною будовою. Клімат. Кліматична характеристика, кліматичне районування. Внутрішні води. Характеристика гідрологічних об'єктів. Ґрунтово-рослинний покрив. Характеристика ґрунтів і рослинного покриву. Особливості просторової диференціації природи. Характеристика природних зон. Фізико-географічне районування. Регіональний огляд. Екологічні проблеми. Охорона природи.

2. ОК ЕКОНОМІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

Тема 1. Основи суспільної географії України. Україна на економічній та політичній карті світу.

Предмет та об'єкт економічної і соціальної географії України. Визначні українські економіко-географи: П. Чубинський, С. Рудницький, К. Воблий. В. Кубійович. О. Діброва та інші. Основні наукові центри соціально-економічної географії України. Суспільно-географічне положення України. Розміри території, її конфігурація і компактність з точки зору господарського розвитку. Роль і місце України в світовому господарстві. Сучасний державний та адміністративно-територіальний устрій, форма правління. Геополітичні аспекти взаємодії з іншими державами. Сучасні політичні партії та територіально- адміністративний устрій країни; економічні райони України, які виділяються на території.

Тема 2. Історико-географічні аспекти формування території України та її господарського освоєння.

Походження назви «Україна» та її перші згадки в історичних документах. Українська державна територія та її етнічні землі. Основні етапи формування сучасної державної території України. Сучасна конфігурація кордонів країни. Українська державна територія й етнічні землі.

Тема 3. Природно-ресурсний потенціал (ПРП) України

Вплив природних умов і ресурсів на територіальну організацію господарства країни. Рівень забезпеченості господарства України природними ресурсами. Регіональні відмінності в забезпеченні ПРП. Структура та характеристика окремих компонентів ПРП: мінерально-сировинні ресурси: паливні, рудні, нерудні. Земельні ресурси. Структура землекористування. Природна і економічна оцінка лісових ресурсів і головні райони їх поширення. Потенціал водних ресурсів з економічним потенціалом їх запасів, рівнем забезпеченості мешканців України і господарства, рівнем забезпеченості окремих регіонів. Фауністичні ресурси та їх структура. Географічні проблеми раціонального природокористування.

Тема 4. Етно—демографічні особливості України

Етнічний склад населення. Етнографічні територіальні відмінності. Українська діаспора. Сучасна демографічна ситуація в Україні. Динаміка чисельності населення України. Середня густина та густина населення по регіонах України. Міське та сільське населення України та рівень урбанізації. Соціальна структура населення. Працересурсний потенціал. Структура та особливості трудових ресурсів України. Рівень забезпеченості трудовими ресурсами макрорегіонів і регіонів України.

Тема 5. Паливно-енергетична промисловість України

Паливна промисловість. Структура запасів палива та структура паливно-енергетичного балансу. Характеристика вугільної промисловості країни, загальні та балансові запаси. Характеристика газової промисловості. Загальні та балансові запаси. Характеристика нафтової промисловості. Головні нафтопереробні підприємства України. Електроенергетика. Класифікація електростанцій України та їх питома вага у виробництві електроенергії. Використання нетрадиційних енергоносіїв. Вітрові та геотермальні електростанції Основні проблеми та перспективи розвитку енергетики України.

Тема 3. Металургійна промисловість України

Чорна металургія. Значення чорної металургії в економіці України. Виробнича структура галузі. Кольорова металургія. Значення галузі в економіці України. Структура галузі. Особливості розвитку і розміщення підприємств кольорової металургії. Географія головних галузей кольорової металургії: ртутної, алюмінієвої, титаномагнієвої, цинкової, феронікелевої, виробництва дорогоцінних та тугоплавких металів.

Тема 4. Машинобудування України

Значення машинобудування для економіки країни. Чинники розвитку галузі. Особливості структури машинобудування України. Питома вага окремих галузей машинобудування. Особливості розміщення машинобудування. Макрорегіони і регіони, де найбільш розвинуте машинобудування. Важке машинобудування. Транспортне машинобудування. Сільськогосподарське машинобудування. Хімічне машинобудування. Приладобудування, виробництво електроніки та електротехніки.

Тема 5. Хімічна, лісова і деревообробна промисловість України

Хімічна промисловість: значення галузі та основні чинники розвитку; особливості структури; найважливіші галузі; сучасні тенденції розвитку: особливість розміщення території країни.

Лісова і деревообробна промисловість. Структура. Головні лісові райони України. Регіони, які виділяються найбільшою лісистістю. Особливості розміщення деревообробних галузей. Географія лісопильного виробництва; меблева промисловість, виробництво сірників, виробництво будматеріалів з деревини. Географія целюлозно-паперового виробництва, лісохімічне і гідролізне виробництво.

Тема 6. Сільське господарство України

Земельний фонд України і його структура. Розподіл орних земель. Площі зрошувальних і осушених земель, їх потенціал у регіонах. Структура сільського господарства України. Рослинництво. Географія головних зернових культур, круп'яних та технічних культур. Географія найважливіших технічних культур України. Географія овочівництва, виноградарства, плодово-ягідних культур, картоплярства, баштанництва, кормових культур. Тваринництво України. Географія головних галузей тваринництва. Цукрова промисловість. М'ясна промисловість; молочна; олійна; плодово-овочева; рибна; виноробна; спиртогорілчана; борошномельно-круп'яна; макаронна; кондитерська; крохмально-патокова; тютюнова; пивоварна та інші галузі.

Тема 7. Соціальна сфера України

Соціальна інфраструктура. Культурно-освітній комплекс. Соціально-побутовий комплекс. Рекреаційний комплекс. Географія соціального неблагополуччя. Науковий комплекс.

Тема 7. Транспорт України та зовнішньоекономічні зв'язки

Структура транспорту, галузі спеціалізації. Особливості розміщення по території країни, питома вага окремих видів транспорту в вантажообігу. Характеристика окремих видів транспорту в вантажообігу. Залізничний транспорт, його техніко-економічні особливості. Автомобільний транспорт, його значення, техніко-економічні переваги. Річковий транспорт. Найкрупніші річкові порти. Морський транспорт. Найкрупніші морські порти. Авіаційний транспорт. Найкрупніші аеропорти. Трубопровідний транспорт, його техніко-економічні переваги. Трансконтинентальні нафтопроводи. Значення міжнародних транспортних коридорів (МТК) для розвитку економіки України. Зовнішні економічні зв'язки України. Структура зовнішніх зв'язків. Україна у міжнародному територіальному поділі. Географія зовнішньої торгівлі. Кредитно-фінансові відносини. Міжнародне кооперування виробництва та науково-технічне співробітництво.

3. ОК ПЕДАГОГІКА

ТЕМА 1. Педагогіка в системі наук про людину.

Педагогіка як наука про виховання людини.

Об'єкт, предмет і функції педагогіки. Історія виникнення та розвитку педагогічної думки. Взаємозв'язок педагогіки з Іншими науками. Структура науки педагогіки. Методологія та методи педагогічних досліджень.

ТЕМА 2. Проблема розвитку особистості та їх значення для виховання.

Поняття про особистість, її розвиток та формування. Роль спадковості, середовища й діяльності в розвитку особистості. Взаємозв'язок зовнішніх і внутрішніх умов розвитку. Внутрішні суперечності як рушійні сили розвитку. Виховання, навчання і розвиток особистості. Вікові особливості психічного та фізичного розвитку особистості.

ТЕМА 3. Теорія виховання.

Сутність, зміст процесу виховання. Процес виховання, його структура і рушійні сили. Мета і завдання виховання. Закономірності виховання. Принципи виховання. Основні напрями виховання. Методи виховання. Організаційні форми виховної роботи.

ТЕМА 4. Позакласна виховна робота.

Коллективні творчі справи. Коллективне планування виховної роботи. Позашкільні заклади в системі освіти і виховання. Формування колективу, його вплив на виховання особистості. Класний керівник. Функції, напрями і форми роботи.

ТЕМА 5. Теорія освіти і навчання.

Дидактика як галузь педагогіки, її виникнення і розвиток. Зв'язок дидактики з іншими науками. Категорії дидактики. Загальна характеристика змісту освіти. Компетентнісний підхід до змісту освіти. Освітня система в Україні. Стандарти освіти. Навчальні програми та плани. Основні джерела змісту освіти. Структура та організація процесу навчання. Основні функції та компоненти процесу навчання.

ТЕМА 6. Закономірності і принципи навчання.

Принцип науковості. Принцип свідомості та активності учнів. Принцип систематичності та послідовності. Принцип доступності. Зв'язок навчання з життям. Принцип наочності. Принцип міцності знань, умінь та навичок. Принцип індивідуального підходу до учнів. Взаємозв'язок принципів навчання. Вимоги до використання принципів навчання.

ТЕМА 7. Методи навчання та їх класифікація.

Бінарний підхід до класифікації методів навчання. Класифікація за метою навчання. Класифікація методів за характером навчально-пізнавальної діяльності учнів. Класифікація методів по джерелам надання знань. Загальні вимоги щодо оптимального поєднання методів навчання. Засоби навчання.

ТЕМА 8. Сучасні педагогічні технології.

Проблемно-розвиваюче навчання. Проблемна ситуація як умова пізнавальної активності учнів. Класифікація методів проблемно-розвиваючого навчання. Способи та умови застосування методів проблемно-розвиваючого навчання. Програмоване навчання. Алгоритмізація навчання. Інтерактивне навчання. Дистанційне навчання.

ТЕМА 9. Форми організації навчання.

Організаційні форми навчання. Урок - основна форма організації навчання. Семінарські заняття. Практикуми. Факультативні заняття. Навчальна екскурсія. Додаткові групові, індивідуальні заняття. Домашня навчальна робота учнів. Самостійна робота.

ТЕМА 10. Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю учнів.

Сутність, закономірності, принципи, функції, види і форми контролю знань, умінь і навичок учнів. Оцінювання успішності учнів. Тестовий (програмований, стандартизований) контроль успішності навчання учнів.

ТЕМА 11. Школознавство.

Принципи управління освітою. Структура управління освітою в Україні. Управління загальноосвітнім навчальним закладом. Планування та облік роботи школи. Управлінські органи в школі. Види, форми й методи внутрішкільного контролю.

ТЕМА 12. Сучасний учитель, його діяльність і професійне зростання.

Основні функції, ознаки педагогічної діяльності. Компоненти педагогічної діяльності. Професійні знання, уміння, здібності й якості сучасного вчителя. Педагогічна компетентність вчителя. Педагогічне спілкування - основа професійної діяльності вчителя.

4. ОК ПСИХОЛОГІЯ

ТЕМА 1. Предмет, методи, завдання і основні принципи психологічної науки.

Психіка і свідомість. Взаємозв'язок психології з іншими науками. Галузі психологічної науки.

ТЕМА 2. Основні етапи становлення психології як науки.

Основні психологічні школи і напрямки. Розвиток механізмів психіки. Розвиток психіки в філогенезі. Виникнення і розвиток людської свідомості. Психічні процеси, властивості та стани.

ТЕМА 3. Психічні процеси.

Відчуття, сприймання та уявлення людини, як основа її сенсорно-перцептивної організації. Поняття про відчуття. Види, властивості та закономірності відчуттів. Загальна характеристика та властивості сприймання. Види та закономірності сприймання. Уявлення як пізнавальний процес.

ТЕМА 4. Пам'ять та увага людини.

Поняття пам'яті та її теорії. Різновиди пам'яті. Пам'ять та організація знань. Індивідуальні особливості пам'яті. Методи дослідження пам'яті. Поняття уваги. Теорії уваги. Основні властивості та види уваги.

ТЕМА 5. Поняття про мислення як вищу психічну функцію людини.

Розумові дії та операції мислення. Форми мислення та його різновиди. Методи дослідження мислення. Мова та мовлення. Мова та її функції. Фізіологічні механізми мовної діяльності. Різновиди мовлення.

ТЕМА 6. Психічні властивості.

Поняття про темперамент. Теорії та типи темпераменту. Основні властивості темпераменту. Характер та здібності. Структура характеру. Формування характеру. Здібності. Структура здібностей.

ТЕМА 7. Психічні якості.

Емоційно-вольова сфера особистості. Теорії емоцій. Аналіз складної вольової дії. Основні вольові властивості особистості та функції волі. Виховування волі.

ТЕМА 8. Проблема особистості в сучасній психології.

Поняття про особистість. Структурний аналіз особистості. Концепції особистості.

ТЕМА 9. Психологічна природа активності особистості.

Потреба як основа активності особистості. Психологічна концепція потреб. Ієрархія потреб. Мотиваційна сфера особистості. Перемінні мотиваційної сфери. Поняття про спрямованість. Концепція мотивів в сучасній психології.

ТЕМА 10. Діяльність.

Поняття про діяльність. Ціль та мотиви діяльності. Структура діяльності. Способи діяльності і процес їх освоєння. Умови формування вмінь та навичок. Різновиди вмінь та навичок.

ТЕМА 11. Групи і колективи.

Види груп та їхні функції. Формальні і неформальні групи. Соціально - психологічний клімат в групі. Фактори, що впливають на клімат групи. Спілкування в групі. Розвиток групи в колектив. Керівництво та лідерство.

5. ОК МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЇ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Тема 1. Методика викладання (навчання) географії як педагогічна наука

Методика викладання географії (МВГ) як педагогічна наука. Предмет і задачі МВГ. Зв'язок МВГ з іншими науками. Сучасна нормативно-правова база викладання географії в закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО).

Тема 2. Розвиток та сучасний стан методики географії в Україні. Закордонний досвід методики географії

Початковий етап становлення МВГ (XVII - XVIII ст.). Поява географії як самостійного шкільного предмета у школах Західної Європи і України. Вплив демократів на шкільну географію (М.В.Гоголь, М.І.Пірогов). П. Г. Редькин - фундатор методики географії в Україні. Перша вітчизняна методика Д.Д. Семенова.

Розвиток МВГ в XX ст. Видання підручників з географії України (Л Колесниченко, О.Т. Діброва). Створення відділу методики географії під керівництвом К.П. Пяртлі. Внесок у становлення методики географії М.І. Щербаня, Є.Й. Шиповича. П.А. Бурдейного. М.П. Откаленка. А.Й. Сіротенка. В.П. Корнеєва Сучасний стан та перспективи розвитку МВГ в Україні.

МВГ - зарубіжний досвід.

Тема 3. Принципи географічної освіти та їх сучасні тенденції розвитку

Змістовні принципи навчання географії: науковості, принцип безперервності й наступності географічної освіти, принцип єдності теорії та практики, принцип комплексності, принцип виховного характеру навчання географії. Процесуальні принципи (організаційно-методичні) навчання географії: принцип гуманістичності навчання географії, принцип самостійності й активності учнів, принцип доступності, принцип наочності, принцип оптимального поєднання колективних, групових та індивідуальних форм навчання географії.

Основні підходи в навчанні географії: компетентнісний, особистісно зорієнтований, діяльнісний та краєзнавчий.

Тема 4. Мета і задачі навчання географії у школі.

Багатокомпонентний характер мети шкільної географічної освіти: всебічний розвиток особистості; створення навичок і накопичення досвіду самостійної навчально-пізнавальної діяльності; формування предметної географічної та ключових компетентностей, спрямованих на їхнє застосування у майбутньому дорослому житті (географічні знання, вміння й навички, емоційно-ціннісне ставлення до довкілля та географічне бачення світу): розвиток критичного й творчого мислення.

Тема 5. Зміст шкільного курсу географії. Елементи змісту' географічної освіти (предметні компетенції)

Зміст шкільного курсу географії як дидактично перероблена й обґрунтована та призначена для освітянських цілей система географічних наукових знань, вмінь і навичок, необхідних для формування географічних компетенцій. Поняття «Географія як навчальний предмет». Елементи змісту географічної освіти: теоретичні знання (поняття, причинно-наслідкові зв'язки, географічні закономірності, закони, теорії); емпіричні знання (уявлення, факти); географічні уміння і навички. Принципи відбору географічного матеріалу. Сучасні навчальні плани, програми, підручники.

Тема 6. Методи навчання географії

Поняття «метод навчання географії». Класифікації методів навчання: за джерелами знань; характером пізнавальної діяльності учнів; синтетичні класифікації методів навчання. Умови вибору методу навчання географії. Характеристика словесних (вербальних) методів навчання географії. Переваги даної групи методів, загальні вимоги до використання у навчанні географії. Розповідь як метод навчання: її види, прийоми здійснення. Пояснення як метод навчання: його сутність і відмінність від методу розповіді. Шкільна лекція як метод навчання: види лекцій, переваги використання методу, вимоги до проведення, види семінарів. Бесіда як метод навчання. Методи роботи з текстом підручника. Характеристика наочних методів навчання географії: визначення, склад, місце у навчальному процесі. Спостереження. Досліди та їх класифікація: за змістом роботи; за місцем проведення; за організацією роботи; за характером діяльності. Малюнок на уроці географії. Характеристика практичних методів навчання географії: визначення, склад, місце у навчальному процесі. Проблемний підхід до навчання географії.

Тема 7. Засоби навчання географії

Класифікація засобів навчання. Типовий перелік навчально-наочних посібників та навчального обладнання для закладів загальної середньої освіти. Прийоми роботи із засобами навчання географії: підручником, географічними картами, глобусом, статистичним матеріалом, колекціями, мультимедійними програмними засобами та ін.

Тема 8. Сучасні педагогічні технології викладання географії

Педагогічні технології навчання географії: формування прийомів навчальної роботи, технологія ЛОС, технологія формування навчальної діяльності школярів, диференційованого навчання, технологія навчально-ігрової діяльності, комунікативно-діалогової діяльності, модульна технологія, технологія проєктивної діяльності.

Тема 9. Сутність навчання на основі застосування ІКТ

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та їх роль в освітньому процесі. Позитивні сторони та недоліки використання ІКТ. Дидактичні можливості ІКТ: індивідуалізація навчального процесу; високий ступінь наочності під час викладання географії; пошук необхідних ресурсів для занять (Інтернет тощо); можливість моделювання природних процесів і явищ; організація групової роботи; забезпечення зворотного зв'язку в процесі навчання; контроль та перевірка засвоєння навчального матеріалу. Основні напрямки використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках географії: демонстрація наочних посібників та карт; демонстрація процесів та явищ; перевірка та закріплення знань учнів; організація самостійної роботи.

Тема 10. Проєктна технологія

Метод проєктів і особливості його застосування в навчанні природничим дисциплінам. З історії виникнення проєктної педагогіки. Мета і завдання проєктної технології. Основні вимоги до використання методу проєктів в навчанні. Класифікації типів проєктів. Етапи роботи над проєктом. Використання проєктної технології в навчанні географії.

Тема 11. Ігрові технології

Сутність мета і задачі ігрових технологій. Класифікації ігрових технологій: за характером педагогічного процесу (навчальні, тренувальні, контролюючі та узагальнюючі; пізнавальні, виховні та розвиваючі; репродуктивні, продуктивні, творчі: комунікативні, діагностичні); за формою діяльності учнів (індивідуальні, парні, групові; загальнокласні); за типами (рольові; ділові; комплексні ігри на місцевості та в класі). Функції гри на уроці географії

Тема 12. Технології дистанційного навчання

Сутність, мета і функції дистанційного навчання. Інтерактивні сервіси з географії при проведенні онлайн-уроків. Позитивні та негативні сторони дистанційного навчання географії.

Тема 13. Формувальне оцінювання предметних компетенція учнів з географії

Основні види оцінювання результатів навчання учнів: формувальне, поточне, підсумкове (тематичне, семестрове, річне) оцінювання. ДПА, ЗНО. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з географії у системі загальної освіти: оцінювання знань - повнота, глибина, гнучкість, міцність та системність; географічних умінь й навичок - спроможність учнів

працювати на репродуктивному, продуктивному, проблемному або творчому рівнях. Сутність, мета та базові принципи формування оцінювання предметної географічної компетентності учнів. Способи здійснення формування оцінювання.

Тема 14. Дистанційні форми та методи контролю навчальних досягнень учнів

Можливості отримання зворотного зв'язку за допомогою платформ дистанційного навчання: хмарні сервіси (Office365, Google). Форми та методи контролю навчальних досягнень учнів. Інструменти спілкування та способи оцінювання в дистанційному навчанні.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ

Оцінювання знань атестаційного екзамену здійснюється на основі відповідей на 50 тестових завдань з вибором однієї правильної відповіді. Тести сумарно оцінюються у 100 балів.

Завдань з вибором однієї правильної відповіді передбачається 50. кожен оцінюється у 2 бали (всього 100 балів). Правильна відповідь оцінюється в 2 бали. 0 балів, якщо вказано неправильну відповідь, або вказано більше однієї відповіді, або відповіді не надано.

Тестові завдання у білеті формулюються за усіма дисциплінами цієї програми за таким співвідношенням:

Освітній компонент	Кількість тестів
Фізична географія материків та океанів	10
Економічна та соціальна географія України	10
Педагогіка	10
Психологія	10
Методика викладання географії в закладах загальної середньої освіти	10

Шкала виставлення підсумкової оцінки атестаційного екзамену за відповіді на тестові завдання:

Відмінно/Excellent	90-100
Добре/Good	82-89
	75-81
Задовільно/Satisfactory	64-74
	60-63
Незадовільно/Fail	0-59

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Фізична географія материків та океанів

1. Атлас вчителя. -К.: ДНВП «Картографія», 2010. - 328 с.
2. Вішнікіна Л. П., Федій О. А. Фізична географія материків та океанів. Ч. 1: навч.-метод. посіб. для студ. закл. вищ. освіти. Полтава, 2019. - 200 с.
3. Олійник Я.Б. Географія. Навч. посіб. / Я.Б. Олійник. П.Г. Шищенко. А.В. Степаненко. П.О. Масляк - К.: Т-во «Знання», КОО, 2006. - 455 с.
4. Панасенко Б. Д. Фізична географія материків та океанів: Навчальний посібник. В 2 ч. - Вінниця: «ГПАНІС», 2001. -410 с.
5. Фізична географія материків та океанів : підручник : у 2 т. Т. 1. Азія / П. Г. Шищенко. О. В. Аріон, В. В. Удовиченко, Ю. А. Олішевська ; МОН України. Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. - Київ : ВПЦ "Київський університет", 2009. - 643 с.
6. Фізична географія материків та океанів: підручник: у 2 т. Т. 2. Європа / П. Г. Шищенко, В. В. Удовиченко, Ю. А. Олішевська. О. П. Гавриленко; МОН України, Київський

національний університет ім. Тараса Шевченка. - Київ : ВПЦ "Київський університет", 2010. - 464 с.

2. Економічна та соціальна географія України

1. Барановський М.О. Економічна та соціальна географія України: Реальний сектор економіки. Навчальний посібник. - Ніжин: Видавець Лисенко М.М. 2018 - 376 с.
2. Заставний Ф.Д. Географія України. - Львів: Світ, 2002. -359 с.
3. Мезенцева Н.І., Мезенцев К.В. Суспільно-географічне районування України. - К., 2000.- 146 с.
4. Паламарчук М.М., Паламарчук О.М. Економічна і соціальна географія України з основами теорії. - К., 1998. -312 с.
5. Продуктивні сили економічних районів України /За ред. Б.М.Данилишина. - К.. 2000. - 186 с.
6. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка / За ред. Є.П. Качана. - К., 2005. - 704 с.
7. Соціально-економічна географія України /За ред. О.І.Шаблія/. - Львів, 2000. - 686 с.
8. Стеченко Д.М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика. - К., 2001. - 242с.
9. Данилишин Б.М., Куценко В.І., Лібанова Е.М., Бандур С.І. Гуманітарна сфера України: проблеми і шляхи формування. - К., 2000. - 180 с.
10. Дністрянський М.С. Україна в політико-географічному вимірі. - Львів. 2000. -412 с.

3. Педагогіка

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Навч. посіб. Вид. 4-ге, перероб., доп. К.. 2014. 616 с.
2. Педагогіка: Навч. посібник /В.М.Галузяк, М.І.Сметанський, В.І.Шахов. 3-є вид., випр. і доп. Вінниця, 2006. 400 с.
3. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-метод. посібник. К.. 1998. 204 с.
4. Освітні технології: Навч. - метод, посіб. /О.М. Пехота. А.З.Кіктенко. О.М. Любарська та ін.; За заг. ред. О.М. Пехоти. К., 2001.256 с.
5. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: Монографія /С.О.Сисоєва. А.М.Алексюк. П.М.Воловик та ін.; За ред. С.О.Сисоєвої. К., 2001.502 с.
6. Пехота О.М., Старєва А.М. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя: Монографія. - 2-ге вид. доп. та перероб. Миколаїв, 2007. 272с.
7. Семиченко В.А. Психологія педагогічної діяльності: Навчальний посібник. К., 2004. 335 с.

4. Психологія

1. Варій М. Й. Загальна психологія: підручник для педагогічних спеціалізованих вузів / М. Й. Варій. К.: Центр учбової літератури, 2007.968 с.
2. Дрозденко К. С. Загальна психологія в таблицях і схемах: Навч. посіб для вузів Глухівський державний педагогічний університет. К.: ВД «Професіонал». 2004. 304 с.
3. Дубравська Д. М. Основи психології: Навч. посіб. для вузів. Львів: «Світ», 2001.280 с.
4. Загальна психологія: Підруч. для вузів / За заг. ред С Д.Максименка. Вінниця: Нова книга, 2006. 688 с.
5. Загальна психологія: Підруч. для вузів / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська. З. В. Огороднійчук та ін. К.: Либідь. 2005. 464 с.
6. Кириленко Т. С. Основи психології. К., 1996. 96 с.
7. Корольчук М. С. Психологія: схеми, таблиці, опорні конспекти, методики: Навч. посіб. для вузів /М. С. Корольчук, В. М. Крайнюк, В. М Марченко. К., 2005. 320 с.
8. М'ясоїд П. А. Загальна психологія. К., 2000. 480 с.
9. Макарова Л. Л. Синельников В.М. Загальна психологія: Навч. посіб. для вузів ' Макіївський економіко-гуманітарний інститут. К., 2005. 200 с.
10. Основи психології: Навч. посіб. / А. І. Веракіс. Ю. І. Завалевський. К. М. Левківський. К.. 2005.416 с.
11. Психологія / За ред. Ю. Л. Трофімова. К., 2001. 560 с.

12. Цимбалюк І. М. Психологія: Навч. посіб. для вузів. К.. 2006. 576 с.

5. Методика викладання географії в закладах загальної середньої освіти

1. Географія. 6-11 клас: навчальні програми, методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу. - Х.: Видавництво «Ранок», 2017. - 96 с.
2. Вішнікіна Л. П. Компетентнісне навчання географії в основній школі: монографія. - Полтава: ТОВ «АСМІ», 2017. - 407 с..
3. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. - [Електронний ресурс]. - 11К.Е: [БПр:/2акоп2.^a<ia,foV■ia/1a'VV8/8Иои'](#)
4. Дидактика географії: Монографія / В.М.Самойленко, О.М.Топузов. Л.П.Вішнікіна. О.Ф.Надтока, І.О.Діброва. - К.: Педагогічна думка, 2014. - 586 с.
5. Загальна методика навчання географії: підручник [з грифом МОНМС України] / О.М. Топузов, В.М. Самойленко, Л.П. Вішнікіна. - К.: ДНВП «Картографія», 2012. - 512 с.
6. Лаврук М. М. Методика навчання географії: практична і самостійна робота студентів: навчально-методичний посібник. - Львів : ЛНУ імені Івана Франка. 2015. - 136 с.
7. Модельні навчальні програми «Географія. 6-9 класи» для закладів загальної середньої освіти. ЦК-Ь: [Бпр8://топ.foy.ia.](#)
8. Навчання географії: Понятійно-термінологічний словник (Рекомендовано МОН України як понятійно-термінологічний словник для вищих навчальних закладів) / В.М.Самойленко. Я.Б.Олійник, Л.П.Вішнікіна, І.О.Діброва. - К.: Ніка-Центр. 2014. - 352 с.
9. Назаренко Т. Г. Методика навчання географії України в загальноосвітніх навчальних закладах (особливості навчання) [Текст] / Т. Г.Назаренко. - Х.: ВГ «Основа», 2016.-112с.

Програма розглянута і затверджена на засіданні науково-методичної ради історичного факультету, протокол № 3 від 18.12.2023 р.

Завідувач кафедри географії

Віталій БЕЗУГЛИЙ